

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

УДК 342.7

БЕРНАЗЮК О. О.,
кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри історії та теорії держави і права
Європейського університету

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРАВІ

Анотація. У статті проведено аналіз системи міжнародно-правових актів, що визначають завдання, напрямки та умови впровадження цифрових технологій у право. Визначено хронологію прийняття міжнародних актів у сфері цифрових технологій; з'ясовано зміст основних міжнародних актів у даній сфері та виявлено їх вплив на становлення національного законодавства України, що регулює статус цифрових технологій у праві; обґрунтовано висновок про спрямованість дії міжнародних актів у сфері розвитку цифрових технологій.

Ключові слова: цифрові технології, право, публічне управління, права людини, міжнародні акти.

Постановка проблеми. В умовах міжнародних глобальних процесів інформатизації суспільства та посилення ролі міжнародних організацій та інших наднаціональних утворень щодо визначення напрямків розвитку цифрових технологій, для України важливим є приведення національних стандартів у цій сфері у відповідність до міжнародних норм. Цього вимагає не тільки підвищення ефективності та прискорення темпів інформатизації сфери публічного управління, але і зміцнення міжнародного статусу України. Тому у системі законодавства, яке регулює цифрові технології у праві, особливе значення мають міжнародні договори.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти правового регулювання застосування цифрових технологій у деяких видах суспільної діяльності досліджували такі науковці, як О. Є. Бухтатий, В. В. Білоус, О. В. Бринцев, Н. І. Логінов, Н. Б. Новицька, А. О. Серенок, С. О. Стефанов,

О. В. Шармай та ін. Проте комплексних наукових досліджень, присвячених аналізу міжнародних актів, які визначають завдання та умови застосування цифрових технологій у праві, не достатньо.

Метою статті є проведення аналізу системи міжнародних документів, в яких визначено статус цифрових технологій у публічному управлінні та інших сферах суспільної діяльності.

Викладення основного матеріалу дослідження. Досліджуючи міжнародні документи у сфері визначення статусу цифрових технологій у праві, необхідно виходити з того, що становлення міжнародного права тісно пов'язане з розвитком основних прав людини. Тому не випадково, що прийняття перших міжнародних документів, які регламентували інформаційну сферу публічного управління, у тому числі застосування цифрових технологій, було зумовлено необхідністю захисту прав людини у нових умовах формування інформаційного суспільства.

Так, одним з перших міжнародних документів у досліджуваній сфері стала Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28 січня 1981 р. Метою цієї Конвенції визначено забезпечення на території кожної держави для кожної особи, незалежно від її громадянства або місця проживання, дотримання її прав й основоположних свобод, зокрема, її права на недоторканість приватного життя, у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, що її стосуються. При цьому термін «персональні дані», згідно з Конвенцією, означає будь-яку інформацію, яка стосується конкретно визначеної особи або особи, що може бути конкретно визначеною [1].

У 2001 р. до цієї Конвенції було прийнято Додатковий протокол, в якому вказувалось на обов'язок держав визначити один чи більше органів нагляду, відповідальних за забезпечення дотримання заходів, які передбачено її внутрішньодержавним правом і які втілюють принципи, викладені у главах II і III Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних [2].

Слід зазначити, що Україна ратифікувала цю Конвенцію та Додатковий протокол до неї лише 6 липня 2010 р. із певними застереженнями. Зокрема, у Законі України «Про ратифікацію Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стосовно органів нагляду та транскордонних потоків даних» зазначається, що Україна не буде застосовувати цю Конвенцію до персональних даних, які обробляються фізичними особами виключно для непрофесійних особистих чи побутових потреб. Крім того, передбачено, що органом, на який покладаються повноваження щодо нагляду за забезпеченням захисту прав осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, є Уповноважений Верховної Ради України з прав людини [3].

Після ратифікації цієї Конвенції в Україні було прийнято Закон України «Про захист персональних даних» [4], у положеннях якого знайшли

своє втілення основні принципи та стандарти захисту персональних даних громадян у процесі їх обробки.

Поправки до Конвенції про захист осіб стосовно автоматизованої обробки даних особистого характеру, що дозволяє приєднатися Європейським Співтовариством, прийняті 15 червня 1999 р. У цьому документі було зроблене застереження про те, що положення Конвенції застосовуватимуться також до інформації, яка стосується груп осіб, асоціацій, фондаций, компаній, корпорацій та будь-яких інших установ, що безпосередньо чи опосередковано складаються з окремих осіб, незалежно від того, чи мають такі установи правосуб'єктність юридичної особи, чи ні, а також до файлів персональних даних, які не піддаються автоматизованій обробці [5].

Останнє застереження фактично розширювало сферу захисту персональних даних, до якої тепер належали не тільки персональні дані, які обробляються в автоматизованому порядку, але також із використанням будь-якого іншого способу обробки.

Крім Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, протоколу та поправок до неї, важливим міжнародним документом у досліджуваній сфері стала Віденська декларація і Програма дій, прийнята 25 червня 1993 р. на Всесвітній конференції з прав людини [6]. У цьому міжнародному акті було підкреслено важливу роль швидкого обміну інформацією між державами, державними та неурядовими організаціями у сфері забезпечення захисту прав людини. У той же час зазначалося, що значний прогрес в області інформаційних технологій, може мати потенційно негативні наслідки для недоторканності, гідності і прав людської особистості, і тому Всесвітня конференція з прав людини закликала активізувати міжнародне співробітництво з метою забезпечення повної поваги до прав і гідності людини у цій сфері, що знаходиться у центрі уваги всього людства.

Конкретні заходи щодо забезпечення захисту прав осіб в умовах глобального процесу інформатизації у документі не наводились, однак, порушення цієї проблеми на вищому міжнародному рівні не могло не привернути увагу держав та міжнародних організацій до посталої проблеми та спонукати міжнародне співтовариство до пошуку її рішення.

Пізніше, у 1995 р. вже на рівні ЄС було прийнято Директиву 95/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради Європи «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних», в якій на держави-члени було покладено зобов'язання при використанні персональних даних: (а) обробляти їх чесно і законно; (б) збирати для встановлених, чітких і законних цілей і надалі не обробляти у спосіб, несумісний з цими цілями; (с) забезпечувати достовірність, відповідність і достатність відносно цілей, заради яких вони збираються і/або надалі обробляються; (d) забезпечувати точність і, якщо необхідно, обновлятися; (е) зберігати їх у формі, що дозволяє встановлювати особу суб'єктів даних не довше, ніж це необхідно для цілей, заради яких дані були зібрані чи заради яких вони надалі обробляються [7].

Україна не є учасником цієї Конвенції, однак окремі її положення все ж таки відображенні у Законі України «Про захист персональних даних», зокрема, у ст. ст. 6-7, де визначаються загальні та особливі умови обробки персональних даних.

Доступність цифрових технологій для широкого загалу населення, а також відкритість інформаційно-телекомунікаційних систем є однією з умов запровадження відповідних технологій у сферу публічного управління та їх поширення в інші види діяльності.

Тому, у 1997 р. Радою Європи винесено Резолюцію №1 «Вплив нових комунікаційних технологій на права людини і демократичні цінності», в якій наголошувалось на необхідності вжиття державами-учасницями таких заходів: 1) розробити рамки доступу населення до комунікаційних мереж та нових комунікаційних й інформаційних служб на універсальній основі, тобто незалежно від місця проживання, за доступною ціною, на індивідуальному та/або колективному рівні; 2) визначити на національному, регіональному або місцевому рівні основні служби, особливо в області інформації, освіти і культури, до яких повинні мати доступ усі приватні особи; 3) розвивати підготовку громадськості у справі вивчення, розуміння і використання нових комунікаційних та інформаційних служб [8].

У 2000 р. було прийнято один із фундаментальних міжнародних документів у сфері розвитку інформаційного суспільства – Окінавську хартію глобального інформаційного суспільства ООН [9]. У Хартії визначалися основні вигоди для всіх держав від розбудови інформаційного суспільства та було розроблено рекомендації щодо: продовження сприяння розвитку конкуренції та відкриттю ринків для інформаційної технології і телекомунікаційної продукції і послуг; захисту прав інтелектуальної власності на інформаційні технології; підтвердження зобов'язання урядів використовувати тільки ліцензоване програмне забезпечення тощо.

З метою формулювання основних принципів розбудови інформаційного суспільства у грудні 2003 р. ООН прийняла черговий міжнародний документ – Декларацію принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті» [10]. У Декларації йшлося про те, що інформаційно-телекомунікаційні технології слід розглядати як інструмент досягнення глобальних міжнародних цілей, а не як самоціль, оскільки цифрові технології здатні стати потужним інструментом підвищення продуктивності, економічного зростання, створення нових робочих місць і розширення можливостей працевлаштування, а також підвищення якості життя для всіх. Вони також можуть сприяти веденню діалогу між народами, країнами і цивілізаціями. Прийняття даного документа послужило поштовхом для активізації національних процесів запровадження цифрових технологій у право. Зокрема, в Україні саме у цей період було прийнято перші комплексні концепції розвитку електронного уряду [11; 12].

Подальший розвиток міжнародного права у сфері регулювання цифрових технологій був зумовлений проблемою, яка виникла та набула осо-

бливої актуальності по мірі поширення таких технологій у різні сфери суспільної діяльності, – інформаційна безпека.

На вирішення даної проблеми спрямована дія Резолюції 60/45 «Досягнення у сфері інформатизації та телекомунікацій у контексті міжнародної безпеки», прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН від 8 грудня 2005 р. У Резолюції пропонувалось об'єднати зусилля держав щодо вирішення питань інформаційної безпеки шляхом узагальнення та обміну інформацією щодо: 1) загальної оцінки проблем інформаційної безпеки; 2) зусиль, які вживаються на національному рівні для зміцнення інформаційної безпеки та сприяння міжнародній співпраці у цій галузі; 3) можливих заходів, які могли б бути прийняті міжнародною спільнотою для зміцнення інформаційної безпеки на глобальному рівні [13].

Ще одним міжнародним документом, який необхідно згадати у межах даного дослідження, це Рекомендації СОМ (2010) 245 «Цифровий порядок денний для Європи» [14]. У даному документі узагальнено проблеми, які виникли у більшості держав, а також на європейському та міжнародному рівнях на шляху до впровадження цифрових технологій у різні сфери суспільної та державної діяльності, та визначено найбільш перспективні напрями подальшого розвитку цифрових технологій. Зокрема, заплановано вирішити такі завдання: 1) організувати динамічний єдиний цифровий ринок, який дозволить скористатися всіма перевагами цифрової ери; 2) відкрити доступ до всесвітнього контенту для того, щоб споживачі могли мати доступ до контенту онлайн принаймні так само ефективно, як у реальному світі (офлайн); 3) спростити онлайн та трансграничні транзакції, оскільки останні залишаються дуже складними тощо.

Слід зазначити, що Україною не ратифіковано більшість з цих міжнародних конвенцій та рекомендацій, тому вони не створювали зобов'язань для України щодо реалізації визначених у них завдань. Однак, з підписанням Угоди про асоціацію України з ЄС [15] ситуація докорінним чином змінилась. Окрім реалізації завдань щодо сприяння широкому доступу до цифрових технологій, забезпеченню інформаційної безпеки та запровадження технологій у публічне управління та інші сфери суспільної діяльності, перед державою постало зобов'язання щодо виконання інших вимог, визначених в Угоді.

Зокрема, до них належать: забезпечення належного рівня захисту персональних даних відповідно до найвищих європейських та міжнародних стандартів; адаптація та застосування технічних регламентів, стандартів і робіт з оцінки відповідності, які визначені в Угоді про технічні бар'єри у торгівлі; розширення можливостей електронної торгівлі; забезпечення інтеграції національної електронної платіжної системи до єдиної електронної системи; посилення заходів захисту прав, що виникають з інтелектуальної власності тощо.

Висновки. Отже, дія міжнародних договорів, в яких урегульоване питання використання цифрових технологій у праві, спрямована головним

чином на: 1) забезпечення захисту прав та свобод людини у зв'язку із застосуванням цифрових технологій у публічному управлінні та інших сферах суспільної діяльності (права на збереження конфіденційності у зв'язку з обробкою персональних даних); 2) забезпечення інформаційної безпеки у зв'язку з використанням цифрових технологій (захищеність інформації в інформаційно-комунікаційних системах, недопущення порушення морально-етичних засад при розповсюдженні інформації у таких системах); 3) створення умов для забезпечення доступності цифрових технологій для широкого загалу населення та використання можливостей відповідних технологій, у тому числі для досягнення цілей відкритості влади, залучення громадян до участі в управлінні державними справами, інших цілей в інтересах людини, суспільства та миру.

Перспективою подальших наукових досліджень у цій сфері може стати вивчення досвіду деяких зарубіжних країн, у тому числі держав – членів ЄС, у сфері застосування цифрових технологій у правовій діяльності.

Література:

1. Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних : Міжнародний документ від 28.01.1981 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_326.
2. Додатковий протокол до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних щодо органів нагляду та транскордонних потоків даних : Міжнародний документ від 08.11.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_363.
3. Про ратифікацію Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стосовно органів нагляду та транскордонних потоків даних : Закон України від 06.07.2010 № 2438-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2438-17>.
4. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.
5. Поправки до Конвенції про захист осіб стосовно автоматизованої обробки даних особистого характеру, що дозволяє приєднатися Європейським Співтовариствам : Міжнародний документ від 15 червня 1999 р. // Пазюк А. В. Захист прав людини стосовно обробки персональних даних: міжнародні стандарти / А. В. Пазюк. – К. : Інтертехнодрук, 2000. – 69 с.
6. Віденська декларація та Програма дій : Міжнародний документ від 25.06.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_504.
7. Директива 95/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради Європи «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» : Міжнародний документ від 24.10.1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_242.
8. Резолюція №1 Влияние новых коммуникационных технологий на права человека и демократические ценности : Международный документ от 12.12.1997

- [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.adilsoz.kz/acts/show/id/124>.
9. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства ООН : Міжнародний документ від 22.07.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_163.
  10. Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті» ООН : Міжнародний документ від 12.12.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_c57.
  11. Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 року № 208 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 9. – Ст. 378.
  12. Про затвердження Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.05.2003 № 259-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/259-2003-%D1%80>.
  13. Резолюція 60/45, прийнята Генеральною Ассамблеєю ООН «Достижения в сфере информатизации и телекоммуникаций в контексте международной безопасности» : Международный документ от 08.12.2005 № 60/45 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_e45.
  14. Рекомендації СОМ (2010) 245 Цифровий порядок денний для Європи : Міжнародний документ від 19.05.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.unionpedia.org/i/Цифровий_порядок_денний_для_Європи.
  15. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Міжнародний документ від 27.06.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Берназюк А. А. Международно-правовое регулирование цифровых технологий в праве

Аннотация. В статье проведен анализ системы международно-правовых актов, определяющих задачи, направления и условия внедрения цифровых технологий в право. Определена хронология принятия международных актов в сфере цифровых технологий; выяснено содержание основных международных актов в данной сфере и выявлено их влияние на становление национального законодательства Украины, регулирующего статус цифровых технологий в праве; обоснован вывод о направленности действия международных актов в сфере развития цифровых технологий.

Ключевые слова: цифровые технологии, право, публичное управление, права человека, международные акты.

Bernasyuk O. International law regulation of digital technologies in the law

Summary. The article analyzes the system of international legal acts defining the tasks, directions and conditions for the introduction of digital technologies into law. Chronology of adoption of international acts in the field of digital technologies is determined; the content of the main international acts in this area is clarified and their influence on the formation of the national legislation of Ukraine, which regulates the status of digital technologies in law, is revealed; the conclusion is grounded on the direction of action of international acts in the field of digital technologies development.

On the basis of the study, the author determined that the effect of international treaties, which regulates the use of digital technologies in law, is directed primarily at: 1) ensuring the protection of human rights and freedoms in connection with the use of digital technologies in public administration and other areas of public activities (the right to maintain confidentiality in connection with the processing of personal data); 2) ensuring information security in connection with the use of digital technologies (security of information in information and communication systems); 3) creation of conditions for ensuring the availability of digital technologies for the general public and the use of opportunities of appropriate technologies, including for achieving the objectives of openness of the government, involving citizens in the management of public affairs, other goals in the interests of man, society and peace.

Key words: digital technologies, law, public administration, human rights, international acts.